

Volum coordonat de  
Cosmin Budeancă și Dalia Báthory

# ISTORII (NE)SPUSE

---

Strategii de supraviețuire și integrare socioprofesională  
în familiile foștilor deținuți politici  
din Europa Centrală și de Est în anii '50-'60

## Destinul unui preot din Transilvania în regimul comunist. János Dobri (1914-1990)

Lucrările de analiză, monografiile, lucrările specializate de istorie, documentele de arhivă publicate și studiile despre istoria Bisericii Reformate din România în perioada 1945-1989 atestă subordonarea acestei Biserici puterii centrale. În eparhiile reformate Cluj și Oradea, adaptarea la direcțiile circumscrise de partidul-stat a dus la transformarea rolurilor tradiționale ale Bisericii, ceea ce a influențat și principiile de guvernare : principiul sinodal-prezbiterian a fost înlocuit de o metodă de conducere episcopală autoritară, care s-a păstrat și după căderea regimului comunist<sup>1</sup>.

Studierea relației dintre Biserica Reformată și partidul-stat arată, în afara deosebirilor ideologice, că aspectul etnic a fost unul dintre factorii decisivi care au dus la includerea Bisericii în categoria instituțiilor care prezentau un grad de risc major pentru orânduirea de stat. Deși la începutul anilor '60 controlul elitei bisericești a fost preluat de Securitate, asigurându-se astfel posibilitatea de a exercita o influență directă asupra politicilor de atunci ale Bisericii (subordonate scopurilor politice atât în privința

- 
1. Vezi István Tőkés, *A romániai magyar református egyház élete 1945-1989 (Viața Bisericii Reformate Maghiare din România 1945-1989)*, Magyarországi Kutató Intézet, Budapesta, 1990 ; Cluj-Napoca, 2014 ; János Molnár, *A Nagyváradi (Királyhágómelléki) Református Egyházkerület története : 1944-1989 [Istoria Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului] Oradea 1944-1989*, Királyhágómelléki Református Egyházkerület nyomdája, Oradea, 2001 ; *idem*, *Szigorúan ellenőrzött evangélium (Evangelia strict controlată)*, vol. I-IV, Partium-Kriterion, Oradea, Cluj-Napoca, 2009-2014 ; Dezső Buzogány, Csongor János, *A református egyház Romániában a kommunista rendszer első felében : Tanulmányok és dokumentumok (Biserica Reformată din România în prima jumătate a regimului comunist. Studii și documente)*, L'Harmattan, Budapesta, 2011 ; Dezső Buzogány, „56-os események Erdélyben és az Erdélyi Református Egyház” („Evenimentele din '56 din Transilvania și Biserica Reformată din Transilvania”), în *Református Szemle*, 5 (2006), pp. 574-592 ; *idem*, „A román Állambiztonsági Szolgálat jövőképe, avagy ember tervez, Isten végez” („Viitorul concept al Securității de Stat în România sau Omul propune, Dumnezeu dispune”), în *Református Szemle*, 4 (2012), pp. 433-439 ; *idem*, „A református egyház vendégeinek és külföldi teológiai hallgatóinak megfigyelése Romániában, a 20. század második felében. 1. Rész” („Supravegherea oaspeților Bisericii Reformate și a studenților străini la Teologie în România în a doua jumătate a secolului 20, partea I”), în *Református Szemle*, 2 (2013), pp. 208-218 ; partea a II-a, în *Református Szemle*, 3 (2013), pp. 308-319.

problemelor interne, cât și a celor externe), la nivelul politicilor de partid sau al securității de stat acest lucru nu a adus schimbări favorabile în atitudinea față de membrii Bisericii sau față de minoritatea maghiară din România. Apartenența la etnia maghiară și imaginea de „dușman” cu care aceasta a fost etichetată s-au dovedit a fi suficiente pentru ca o persoană să fie suspectată de a se fi implicat în activități naționalist-iredentiste și pentru ca Securitatea să ia măsuri „evidente” necesare împotriva ei<sup>2</sup>.

Cercetările privind comportamentul elitelor Bisericii Reformate au arătat că sunt extrem de puține cazurile în care cineva și-a subsumat contactele cu regimul politic principiilor morale fără ca acest lucru să fie afectat de existența familiei, respectiv de vulnerabilitatea pe care familia i-ar fi provocat-o. În aceste condiții, în locul unor răspunsuri justificative că anumite compromisuri au fost făcute în numele „supraviețuirii”, considerăm că este mai constructivă prezentarea unor biografii care au fost neglijate pe nedrept în ultimele decenii și care ar putea transmite un mesaj potrivit generațiilor de preoți din ziua de azi.

János Dobri este un exemplu clasic al vieții frământate pe care a avut-o minoritatea maghiară din Transilvania secolului XX. Dosarele lui din arhivele Securității cuprind mai mult de 2.000 de pagini – cu un conținut discutabil<sup>3</sup> – și permit o privire asupra mecanismului de funcționare a poliției politice (mai ales la nivelul orașului Cluj). Dintr-o perspectivă mai largă, ele prezintă și o parte din istoria Bisericii Reformate din Transilvania și, indirect, unele din greutățile cu care s-a confruntat minoritatea maghiară.

## Date biografice. Studii și apartenența la mișcarea cercetașilor

János Dobri s-a născut la 23 noiembrie 1914 în Brașov, fiind cel mai mic dintre cei șapte frați. Tatăl lui a fost conductor de tren, iar mama casnică<sup>4</sup>. Și-a început studiile la școala primară reformată din Brașov. În 1925 s-a înscris la școala gimnazială catolică

2. La această concluzie se ajunge studiind arhivele Securității privind preoții reformați, unitarieni și catolici, dar și dincolo de contextul Bisericii, din filele dosarelor scriitorilor sau aristocraților maghiari din Transilvania. Îmbunătățirea temporară a relațiilor dintre România și Ungaria nu a fost de mare ajutor în schimbarea percepției asupra minorității maghiare din Transilvania în perioada studiată. În 1960-1963 au fost anii „de vârf” ai relațiilor româno-maghiare, cooperarea desfășurându-se în special între ministerele de interne și serviciile de securitate ale celor două state și fiind susținută mai ales pe linie de contraspionaj. În România a fost chiar perioada de represiune de după evenimentele din 1956, care a implicat și anumite măsuri de asimilare, ceea ce, pe de o parte, a dus la scăderea numărului de școli maghiare, iar pe de altă parte, la restructurarea Regiunii Autonome Maghiare, cu schimbări nefavorabile în procentajul etnic, fragmentare teritorială și o reprezentare mult diluată.
3. Katherine Verdery, *Secrets and Truths: Ethnography in the Archive of Romania's Secret Police*, Central European University Press, Budapesta, 2014, pp. 72-73.
4. Arhiva Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, f. 1 f-v.

din localitate, iar în 1934 a fost admis ca student la Cluj, la Teologie Reformată. În 1939 a candidat pentru o bursă în străinătate, dar izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial nu i-a permis să plece și a fost recrutat în armată<sup>5</sup>. Între 1940 și 1941 a fost capelan în Zalău<sup>6</sup> și a reprezentat Biserica Reformată în comitetul de sprijin al refugiaților din Vorniceni Mici (județul Suceava)<sup>7</sup>.

Implicarea în mișcarea cercetașilor a reprezentat un moment decisiv în viața lui. Primele trupe de cercetași din Transilvania s-au înființat la inițiativa Bisericii Reformate înainte de Primul Război Mondial<sup>8</sup>. După căderea Imperiului Austro-Ungar, mișcarea de cercetași din Transilvania a fost reorganizată destul de târziu, începând cu anul școlar 1922-1923. În perioada 1924-1929, activitățile cercetașilor s-au desfășurat în cadrul Fundației Culturale Regale „Principele Carol”. Cercetașii din Transilvania nu formau o mișcare omogenă, catolicii și reformații funcționând separat. Mișcarea de cercetași a ambelor denominații și-a avut centrul la Cluj, iar revistele bisericilor ofereau spațiu și pentru articolele lor. În ceea ce îi privește pe cercetașii reformați, ei și-au urmat activitățile în paralel cu Asociația Tinerilor Creștini din Transilvania (Erdélyi Ifjúsági Keresztyén Egyesület) și au avut sediul la Facultatea de Teologie Reformată, în timp ce cercetașii catolici erau ghidați de Lajos Puskás, liderul de echipă de la Liceul Piarist<sup>9</sup>.

Dobri s-a familiarizat cu mișcarea cercetașilor în timpul anilor de școală, din 1930 fiind membru al Asociației Cercetașii României până la disoluția ei în 1938. În 1936 s-a organizat la Poiana Brașov o adunare națională a cercetașilor, unde au fost invitați și cercetași din țările vecine. Aici Dobri a luat contact cu mișcarea cercetașilor din Ungaria, iar în 1937 a luat parte la tabăra organizată de liderii grupului de cercetași ai Personalului de Instrucție a Armatei Maghiare (Honvédcserkész Őrszervezők Kiképző Kara, HÖKK), ocazie cu care a aflat din interior o serie de amănunte despre organizație și scopurile ei. După ce s-a întors acasă, s-a implicat în educarea tinerilor, folosind întâlnirile școlii de duminică drept pretext. El i-a informat pe tinerii membri ai mișcării de cercetași din care făcea parte despre problemele cu care se confrunta societatea maghiară (familii cu un singur copil, reforma agrară, influența negativă a

5. *Ibidem*, vol. 4, f. 15. Vezi biografia lui János Dobri din 12.05.1949.

6. *Ibidem*, f. 142.

7. În 1941 locuitorii satului, care a ars în 1939, au fost mutați – cu excepția câtorva familii mixte – în casele goale ale voluntarilor (*dobrovoljac*) din regiunea reatașată Bačka/Bácska (fosta Iugoslavie). În vara anului 1944 au fost forțați să fugă și s-au așezat în zona transdanubiană a Ungariei. Vezi Kálmán Németh, *Százezer szív sikolt. Hazatért és hazavágyó magyarok verőfényes Golgotája (Țipătul a o sută de mii de inimi. Golgota însorită a maghiarilor reîntorși și a celor cu dor de țară)*, Zenélő kút, Bácsjózseffalva, 1943.

8. József Z. Sebest, profesor la Colegiul Reformat din Odorheiu Secuiesc, a fost primul care a organizat o echipă de cercetași în 1911. Alte echipe au fost înființate apoi în cadrul Colegiului Reformat din Cluj, în Gimnaziul Real Superior din Odorheiu Secuiesc, la Colegiul Reformat din Târgu Mureș și, mai târziu, la Gimnaziul Superior Romano-Catolic din Alba Iulia. Vezi <http://konyvtar.szmcs.sk/kiadvanyaink/egyeb-magyar-kiadvanyok/2011/cserkesztorzenelem-iii-az-erdelyi-cserkeszet-tortenete> (accesat la 14.11.2016).

9. *Ibidem*.

Germaniei) și i-a îndemnat să îi citească pe așa-numiții scriitori populiști maghiari (Imre Kovács, Dezső Szabó, Gyula Illyés).

La 24 ianuarie 1937, mișcarea cercetașilor a fost desființată și înlocuită de organizația de tineret Straja Țării. Cu toate acestea, ședințele cercetașilor au continuat în secret. Dobri a organizat excursii și a inițiat înființarea unei trupe de dansuri populare și desfășurarea de cursuri de folclor. În 1939, autoritățile locale le-au interzis elevilor maghiari accesul la facilități sportive, iar Dobri a cumpărat un teren viran la Cluj, unde a supervizat construirea unui teren de sport. După Arbitrajul de la Viena, din octombrie 1940 până în martie 1944, el a fost membru al Asociației Maghiare de Cercetași, iar din poziția de locțiitor de comandant al celui de-al 9-lea District al Cercetașilor din Transilvania<sup>10</sup> a condus o secțiune a liderilor de trupă cunoscută drept Cercul Liderilor de Patrulă din Hárshegy (Hárshegyí Őrsvezetők Köre). În 1941 a participat la un curs de formare de cinci săptămâni la Spitalul Garnizoană nr. 9 din Cluj, iar la 1 ianuarie 1942 a fost numit capelan militar<sup>11</sup>. Între 1941 și 1943 a fost referent responsabil cu pregătirea liderilor grupurilor Levente cu vârste între 14 și 16 ani, dar a fost însărcinat și cu formarea tinerilor lideri ai studenților teologi din Cluj.

Sub supervizarea lui s-a înființat un parc al cercetașilor pe dealul Lomb din Cluj, finanțat de organizații civile și asociații din oraș, care era folosit pentru antrenamentul și camparea cercetașilor. În vara anului 1943, când mișcarea cercetașilor a început să dea semne de simpatie pentru ideologia nazistă, Dobri a încetat să mai activeze, fiind ajutat în acest sens și de episcopul János Vásárhelyi<sup>12</sup>.

## Anii de captivitate în Uniunea Sovietică (1944-1948)

În februarie 1944, Dobri a fost recrutat în armată, având gradul de locotenent-major. Începând din aprilie, ca preot protestant conducător al celei de-a 27 divizii ușoare secuiești din Târgu Mureș a Armatei Regale Maghiare, a servit pe frontul din Galiția și apoi pe cel din nordul Transilvaniei. În semn de recunoaștere pentru curajul arătat

10. Într-un proces-verbal de interogatoriu din 11.08.1951, Dobri descrie structura districtului transilvan de cercetași. Acesta era împărțit în sectoare de cercetași. Centuria transilvană consta în escadroanele din Ciuc, Trei Scaune, Mureș, Odorhei, Bistrița, Dej, Zalău, Oradea, Satu Mare și Cluj. Escadronul de cercetași era împărțit în grupe de cercetași, trupe și patruale. Liderii centuriei țineau legătura cu organizațiile Levente ale județelor și, de asemenea, luau parte la instruirea lor. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, ff. 119-124.

11. Árpád-Róbert Berekméri, *Fegyver alatt. A marosvásárhelyi magyar királyi 27. székely honvéd könnyű hadosztály tisztikara 1940-1945 (Sub arme. Corpul de ofițeri al celei de-a 27 divizii ușoare secuiești din Târgu Mureș a Armatei Regale Maghiare 1940-1945)*, Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2008, p. 93.

12. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, f. 4. Nici măcar anii de închisoare de mai târziu nu i-au putut suprima sentimentul de devotament pentru cercetășie. În 1990, după schimbarea regimului, a putut fi martorul primelor semne de revigorare a mișcării cercetașilor.

în bătăliile din zona Kosow, a fost decorat cu Crucea de Cavaler a Ordinului Maghiar de Merit, cu săbii și panglică de război<sup>13</sup>. La 29 aprilie 1944 l-a îngropat pe Károly Tózsér, comandant de pluton în batalionul nr. 57/III Infanterie, în Cimitirul Eroilor din Tudiov, apoi pe 12 iulie l-a îngropat și pe Miklós András, purtătorul de stindard în rezervă al escadronului pe biciclete din cadrul celui de-al 27-lea batalion de explorare, în Cimitirul Eroilor din Horod<sup>14</sup>. Pe 17 octombrie 1944, la Baia Mare, Dobri a fost luat prizonier de sovietici, împreună cu căpitanul Gábor Bükkhely și aghiotantul lui, viteazul Gábor Csík, locotenent-major de artilerie<sup>15</sup>.

Spre deosebire de problematica prizonierilor de război, despre deportarea populației civile din Transilvania în Uniunea Sovietică se cunosc mai multe lucruri. Scopul acestei măsuri a fost menținerea efectivului de prizonieri și a luat forma unei epurări etnice, mergând mână în mână cu principiul vinovăției colective. Deportarea civililor maghiari, care a început în septembrie 1944, a afectat aproximativ 20.000 de oameni, iar rata mortalității în rândul acestora a fost de circa 30%<sup>16</sup>.

În 1945, Dobri a fost recrutat în nou-înființatul regiment antifascist „Lajos Kossuth”, dar finalizarea războiului a făcut ca unitatea trimisă pe front să fie transformată într-un escadron de muncă. Pentru aproape doi ani, Dobri a muncit în gara de tramvaie

---

13. Árpád-Róbert Berekméri, „*Lesz még kikelet!*” – *A marosvásárhelyi magyar királyi 27. székely honvéd könnyű hadosztály a második világháborúban (1940-1945)* [„*Primăvara trebuie să vină!*” – *A 27-a divizie ușoară secuiască din Târgu Mureș a Armatei Regale Maghiare în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (1940-1945)*], Lector Kiadó, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Târgu Mureș, Cluj-Napoca, 2015, pp. 132, 289; *Idem, Fegyver alatt...*, p. 93.

14. Árpád-Róbert Berekméri, *Fegyver alatt...*, pp. 44, 264.

15. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, f. 4; Árpád-Róbert Berekméri, „*Lesz még kikelet!*”..., p. 222; *idem, Fegyver alatt...*, p. 284.

16. Subiectul deportării civililor – mai ales a celor din Cluj și Turda – a fost analizat în detaliu de János Kristóf Murádin, iar lista lui nominală cu 730 de persoane a făcut posibilă identificarea altor trei preoți reformati care au fost ținuți captivi și au murit în detenție. Printre ei îi menționăm pe József Bartalis (†Magnitogorsk) și János Bodroghi (†Lemberg/Lviv), ambii profesori la Liceul Reformat din Cluj, și pe preotul asistent József Petri (†). Mai mulți profesori ai Colegiului Reformat din Cluj au fost luați prizonieri: Gyula Fazekas (†), Miklós Fejér (†Caucaz), Zoltán Finta (†), Zoltán Kovács, Ernő Maklári și János Máthé (†Magnitogorsk). Dezső László, profesor privat de teologie și preot al parohiei Cluj-Centru, precum și András Nagy, profesor de Vechiul Testament la Teologia Reformată, au fost eliberați din închisoarea Tribunalului Cluj „fiind luată în considerare ocupația lor”. Despre acest subiect, vezi Kristóf János Murádin, „Erdélyi magyarok a Szovjetunió kényszermunkatáboráiban” („Maghiari transilvăneni în lagărele de muncă forțată ale Uniunii Sovietice”), în Emese Egyed, László Pakó (eds.), *CERTAMEN III. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában (Prelegeri de Ziua Științei Maghiare în Secțiunea I a Societății Muzeului Ardelean)*, EME, Cluj-Napoca, 2015, pp. 413-426; *idem*, „Valóság és propaganda. Erdélyi magyar civilek a Szovjetunió hadifogoly-és munkatáboráiban (1944-1949)” [„Realitate și propagandă. Civili maghiari transilvăneni în lagărele de prizonieri de război și de muncă ale Uniunii Sovietice (1944-1949)”], în volumul Institutului de Cercetări Istorie VERITAS, în curs de publicare.

din Ivanovo<sup>17</sup> și apoi în atelierul teatrului local. În septembrie 1946 a fost transferat într-un lagăr de ofițeri de lângă Riga, unde a urmat cursuri de limba rusă și a luat parte la programe culturale<sup>18</sup>, până în 23 iunie 1948, când s-a întors acasă<sup>19</sup>.

## Relația sa cu teologia (1949-1957)

De la eliberarea din detenția sovietică și până în aprilie 1949 a servit ca preot asistent în parohia Cluj – Orașul de Jos<sup>20</sup>. S-a înscris în Uniunea Populară Maghiară și în Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS), dar și în grupul de traduceri româno-ruse. În lunile septembrie-noiembrie 1948 a tradus din rusă pentru cotidianul de stânga din Cluj *Világosság*<sup>21</sup>. Din 1 mai 1949 a fost invitat să predea la Catedra de Limba Rusă și Istoria Bisericii din Est de la Institutul Teologic Protestant din Cluj<sup>22</sup>. Până la 15 mai 1955 a lucrat ca profesor suplinitor, apoi între 16 mai 1955 și 30 mai 1957 ca profesor titular. Și-a obținut titlul de doctor la 29 decembrie 1949. Activitățile lui literare au inclus traducerea din rusă în maghiară a mai multor opere literare, studii și lucrări<sup>23</sup>.

A fost forțat să-și întrerupă activitatea de profesor în mai multe rânduri din cauza perioadelor de arest. Deja din noiembrie 1948 Securitatea îi monitoriza pe foștii cercetași din cauza activităților anterioare desfășurate în cadrul mișcării<sup>24</sup>. În martie 1951 au fost demarate investigații ample în cazul Personalului de Instrucție a Armatei Maghiare (HÖKK). În aprilie a fost arestat Endre Bustya, iar în paralel, în regiunea Mureș, au fost reținuți Zoltán Szabó și Zoltán Sándor Nagy, foștii colegi de cercetășie<sup>25</sup>. În ceea ce îl privește pe Dobri, acesta a fost arestat la 3 iulie 1951.

Deoarece autoritățile din Târgu Mureș au jucat un rol important în investigarea cazului, la ordinul Bucureștiului, el a fost transferat în custodia autorităților regionale din Mureș<sup>26</sup>. La 7 decembrie 1951, Tribunalul Militar Cluj a pronunțat sentința în cazul lotului său, care număra patru membri. János Dobri a fost condamnat la 6 luni de închisoare corecțională și o amendă de 2.000 de lei pentru instigare publică (intenția

17. Ivanovo (Rusia), centrul regiunii Ivanovo, la 319 km nord de Moscova.

18. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, f. 15 f-v.

19. *Idem*, vol. 2, f. 25.

20. *Idem*, vol. 3, f. 142.

21. *Ibidem*, f. 15 v.

22. Institutul Teologic Protestant Unic de Grad Universitar din Cluj s-a înființat în 1948 și asigura formarea preoților din cele patru biserici protestante istorice. Facultatea Reformată funcționa în clădirea fostei Facultăți de Teologie Reformată ca succesoare legală a acesteia. Vezi Dezső Buzogány, Csongor Jánosi, *op. cit.*, pp. 61-63.

23. Conform autobiografiei din 12 mai 1949, Dobri făcea traduceri pentru Universitatea „Bolyai” (de exemplu, lucrarea lui Esipov și Goncearov, *Pedagogie*), dar a lucrat și pentru Editura de Stat. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, ff. 11, 15 v.

24. ACNSAS, fond Penal, dosar 217, vol. 7, ff. 1-5.

25. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 2, ff. 92-97.

26. ACNSAS, fond Penal, dosar 217, vol. 7, f. 29.

de a reorganiza mișcarea cercetașilor)<sup>27</sup>. Pedepsa fiind mică, la 29 decembrie 1951, el a fost eliberat din închisoarea Tribunalului din Cluj<sup>28</sup>.

La 1 aprilie 1952, Dobri a fost repus în postul de la Institutul Teologic Protestant din Cluj. Însă la 8 aprilie 1952 cazul HÖKK a fost redeschis, deoarece maiorul Nicolae Dumitrescu<sup>29</sup> și locotenentul-major Nicolae Constantin<sup>30</sup> de la Direcția a VIII-a de Anchetă Penale au considerat că sentința dată în acest caz nu a fost în concordanță cu gravitatea faptelor, opinie exprimată într-un raport scris trimis la Biroul Procurorului-șef al RPR<sup>31</sup>. Cu toate acestea, motivele din spatele noii investigații nu sunt clare. Cert este însă că în aprilie 1951, András Székely, fost cercetaș, a fost și el arestat, dar, după ce a dat declarația de martor, a fost scos din dosar și folosit în cazul lui Edgár Balogh<sup>32</sup>, Lajos Csögör<sup>33</sup>, János Demeter<sup>34</sup> și Lajos Jordáky<sup>35</sup>, care au fost închiși la București fără a fi judecați. Acesta a fost, practic, un caz creat pentru a lovi în elita de stânga a comunității maghiare, fapt ce reiese din procesele-verbale de interogatoriu ale celor menționați, redactate în București între septembrie 1952 și martie 1953. Ele indică și faptul că au mai fost arestați și interogați Endre Bustya și Zoltán Szabó, foști cercetași. Mai mult, la începutul anului 1954, cei doi au fost obligați să depună mărturie în calitate de martori<sup>36</sup>.

27. *Ibidem*, ff. 44, 241-245 ; fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, f. 130.

28. Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor (în continuare, AANP), fișele matricole penale ale lui János Dobri.

29. Nicolae Dumitrescu (1911-1985), angajat la Direcția a VIII-a Anchetă Penale (1952-1963, 1967-1969). La 31.08.1969 a fost trecut în rezervă cu gradul de colonel. [http://www.cnsas.ro/documente/cadrela\\_securitatii/DUMITRESCU%20NICOLAE.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrela_securitatii/DUMITRESCU%20NICOLAE.pdf) (accesat la 15.11.2016).

30. Nicolae Constantin (1906-1996), angajat la Direcția a VIII-a Cercetări Penale (1952-1956). La 29.02.1956 a fost trecut în rezervă cu gradul de căpitan. [http://www.cnsas.ro/documente/cadrela\\_securitatii/CONSTANTIN%20NICOLAE.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrela_securitatii/CONSTANTIN%20NICOLAE.pdf) (accesat la 15.11.2016).

31. ACNSAS, fond Penal, dosar 217, vol. 7, ff. 234-238.

32. Edgár Balogh (1906-1996). Fost publicist maghiar, redactor-șef, profesor universitar și rector, inițial stabilit în Slovacia, s-a mutat apoi în România. Arestat prima dată în toamna anului 1949, pentru 615 zile. Rearestat la 30.08.1952 și condamnat la 26.04.1954 de Tribunalul Militar București la 7 ani muncă forțată pentru înaltă trădare. A executat pedeapsa la Pitești, Jilava, Oradea, Cluj, Văcărești. Eliberat din arestul de „1.000 de zile” la 27.05.1955. AANP, fișele matricole penale.

33. Lajos Csögör (1904-2003), dentist, rector, autor de articole în domeniul medicinei. Arestat la 3.11.1949 și condamnat la 6 ani muncă forțată pentru înaltă trădare. A executat pedeapsa la Jilava, Ocnele Mari, Oradea-Tribunal, Pitești, Văcărești. Eliberat la 27.05.1955. AANP, fișele matricole penale.

34. János Demeter (1908-1988), jurist, autor de studii în domeniu, politician, profesor universitar. Arestat la 30.08.1952 și condamnat la 5 ani muncă silnică pentru înaltă trădare. A executat pedeapsa la Oradea-Tribunal, Jilava, Pitești, Văcărești. Eliberat la 27.05.1955. AANP, fișele matricole penale.

35. Lajos Jordáky (1913-1974), social-democrat, sociolog, economist, critic, eseist. Arestat la 29.08.1952 și condamnat la 12 ani muncă silnică pentru înaltă trădare. A executat pedeapsa la tribunalele Cluj și Oradea, Jilava, Pitești, Văcărești. Eliberat la 27.05.1955. AANP, fișele matricole penale.

36. Conform concluziilor de învinuire din 31.10.1953, în timpul conferinței de la Paris, inculpații au adunat la Cluj materiale cu scopul de a obține reanexarea Transilvaniei de Nord la Ungaria.



La 30 ianuarie 1953, Dobri a fost arestat din nou și la 23 octombrie 1953 a fost condamnat de Tribunalul Militar al Orașului Stalin (Brașov) pentru instigare publică, la 1 an și 2 luni închisoare corecțională și plata cheltuielilor de judecată, în valoare de 100 de lei. Și-a executat pedeapsa în închisorile Gherla, Jilava, Cluj-Tribunal, dar și în coloniile de muncă de la Onești și Borzești, până la 27 ianuarie 1954, când a fost eliberat<sup>37</sup>.

Începând cu 1 februarie 1954 și-a reluat activitatea de profesor<sup>38</sup>.

## Procesul Dobai și anii de închisoare (1957-1963)

Revoluția din Ungaria din 1956 a produs un val de simpatie printre maghiarii din Transilvania și asta a generat ulterior o serie de măsuri represive din partea autorităților la nivelul întregii populații. Între 1956 și 1966 au fost arestate 26.501 persoane, dintre care 6.223 au fost eliberate în timpul anchetelor sau achitate în urma sentințelor; chiar și așa, 20.278 de persoane au fost condamnate și închise. S-au aplicat de asemenea pedepse administrative, numărul celor duși în lagăre de muncă între 1958 și 1966 fiind de 3.663. Iar aici trebuie menționată și pedeapsa cu domiciliul forțat, pentru că, între 1956 și 1966, 1.948 de persoane au fost forțate să își schimbe domiciliul. Din 1967 domiciliul obligatoriu nu s-a mai aplicat, iar la începutul anului 1968 au fost anulate dispozițiile de domiciliu obligatoriu în cazul ultimelor șapte persoane<sup>39</sup>. Dacă ne raportăm la valul de represiune care a cuprins România în această perioadă, ponderea maghiarilor transilvăneni afectați a fost de aproximativ 10%.

În ceea ce privește termenul de „'56 transilvan”, acesta nu definește în mod necesar atât manifestările antiregim din octombrie-noiembrie 1956, cât represiunea care a urmat între 1956 și 1966, concentrată mai ales pe procesele unor loturi<sup>40</sup>. Între acestea,

---

Pentru asta, în noiembrie, autoritățile de la București au transferat cazul la Tribunalul Militar Oradea, acuzațiile fiind de trădare și spionaj. Actul de acuzare din 15.12.1953 a fost redactat de Procuratura Oradea și a fost folosit la audierea de la Tribunalul Militar Oradea la 7.01.1954, dar, din cauza lipsei de martori, judecarea procesului s-a amânat pentru 21 ianuarie. În această perioadă s-a ordonat ca Endre Bustya și Zoltán Szabó să fie chemați ca martori. Bustya a dat o declarație la 27.02.1954 și a fost forțat să depună mărturie împotriva lui András Székely. La 11.03.1954, recent eliberatul Zoltán Szabó, din cauza domiciliului forțat, a problemelor financiare și de sănătate, a cerut autorităților din Oradea să îi permită să depună mărturia la Tribunalul din Târgu Secuiesc. ACNSAS, fond Penal, dosar 217, vol. 2, ff. 155, 170-173, 192-192 v, 216-217, 251-255, 275.

37. ACNSAS, fond Penal, dosar 217 vol. 2, ff. 199-203 v. Vezi textul complet al sentinței cu nr. 521; AANP, fișele matricole penale ale lui János Dobri.

38. ACNSAS, fond Penal, dosar 217, vol. 2, f. 261.

39. ACNSAS, fond Documentar, dosar 80, vol. 3, ff. 33-36.

40. Despre tipologia proceselor dintre 1956 și 1966, vezi Stefano Bottoni (ed.), *Az 1956-os magyar forradalom és a romániai magyarság (1956-1959)* [*Revoluția maghiară din 1956 și maghiarii din România (1956-1959)*], Pro-Print, Miercurea Ciuc, 2006, pp. 31-35; Csongor Jánosi, „Procesul membrilor mișcării de reînnoire spirituală «Bethania»”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Editura Polirom, Iași, 2008, pp. 331-337.

cele mai semnificative au fost câteva cazuri de înaltă trădare, în cadrul cărora cei implicați erau acuzați și că au discutat problema unirii Transilvaniei cu Ungaria. Printre cele mai importante astfel de cazuri a fost și cel al lui János Dobri.

Acuzațiile aduse celor implicați în proces aveau la bază o schiță de proiect elaborată de juristul István Dobai care să rezolve problema afilierii teritoriale a Transilvaniei și care a fost transmisă de acesta câtorva persoane din Ungaria în timpul revoluției, intenționând să o trimită și la Națiunile Unite. Această schiță a fost denumită ulterior, în rapoartele tribunalului și în literatura de specialitate, „Memorandumul ONU”<sup>41</sup>. Doi dintre inițiatori, István Dobai și László Varga, au fost arestați la 20 și 21 martie 1957, iar mai târziu le-au urmat András Bereczki, Gábor Kertész, József Komáromy, Ferenc Gazda, József Nagy, János Dobri (la 29 martie 1957), Anna Bányai, Lajos Jordáky, Dezső Molnár și Endre Sipos<sup>42</sup>. Dezső László, ultimul dintre membrii grupului implicați în proces, a fost arestat la 25 iulie 1957.

În 5 noiembrie 1957 s-a pronunțat sentința. Dobai și Varga au primit închisoare pe viață, Kertész și Komáromy au fost condamnați la câte 25 de ani închisoare, Bereczki la 15 ani, Gazda la 10 ani, Dobri la 6 ani, iar Nagy și László la câte 5 ani de închisoare fiecare<sup>43</sup>.

Motivul condamnării lui Dobri a fost „uneltire contra ordinii sociale” (a instigat prin tipărire și distribuire de poezii), iar pe lângă închisoarea corecțională, lui i s-au interzis drepturile civile pentru trei ani și i-a fost confiscată averea<sup>44</sup>. Și-a executat pedeapsa la închisorile Cluj-Tribunal, Gherla și în coloniile de muncă Grind, Salcia, Luciu-Giurgeni, Grădina, Ostrov, Periprava, Fetești ori pe bacurile-închisoare Ileni Levendi și Gironde. Prin Decretul nr. 5/1963 a fost amnistiat la 28 ianuarie 1963<sup>45</sup>.

Ca o pedeapsă „complementară”, după cel de-al treilea arest, în urma unor ordine venite de sus, fotografiile cu el au fost înlăturate de pe trei panouri de onoare cu

41. ACNSAS, fond Penal, dosar 104, vol. 3, ff. 32-46. Vezi formularea originală în cele 15 pagini ale memorandumului. Pentru istoria judecării procesului, vezi Zoltán Tófalvi, *1956 erdélyi mártírjai, III. A Dobai csoport (Martirii transilvăneni din 1956, III. Lotul Dobai)*, Mentor Kiadó, Târgu Mureș, 2009.

42. Interviu realizat de autor la 21.06.2008, în Târgu Mureș, cu László Varga, născut la 17.03.1928 în Zalău. Naționalitate: maghiară; religie: reformată; educație: Institutul Teologic Protestant Unic de Grad Universitar din Cluj; pensionar. Interviu se află în arhiva personală a autorului. Interviu realizat de autor la 24.05.2008, în Cluj, cu József Komáromy, născut la 20.12.1924 în Carei. Naționalitate: maghiară; religie: reformată; educație: Facultatea de Matematică și Fizică, Universitatea „Bolyai” din Cluj; pensionar. Interviu se află în arhiva personală a autorului. Vezi și Ferenc László, „A „harmadik út” áldozata – László Dezső állambiztonsági ügyiratai” („Victima celei de a treia căi – Dosarul de Securitate al lui Dezső László”), în Péter Cseke (ed.), *László Dezső emlékezete 1904-2004 (Amintiri despre Dezső László 1904-2004)*, Polis Könyvkiadó, Cluj-Napoca, 2004, pp. 147-177. Pentru procesul Dobai vezi ANCSAS, fond Penal, dosar 104, vol. 1-7.

43. Gyula Dávid (ed.), *1956 Erdélyben – Politikai elitéltek életrajzi adattára 1956-1965 (1956 Transilvania – Bază de date biografică cu deținuți politici 1956-1965)*, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Polis, Cluj-Napoca, 2006, p. 35.

44. ACNSAS, fond Penal, dosar 104, vol. 5-9.

45. AANP, fișele matricole penale ale lui János Dobri; Gyula Dávid (ed.), *op. cit.*, 136.

absolenții de Teologie dintre 1950 și 1953, fiind înlocuite cu un decor<sup>46</sup>. În 2009, la cererea congregației Cluj – Dâmbul Rotund, cele trei fotografii au fost puse înapoi<sup>47</sup>.

## Familia, copiii, viața de zi cu zi

În 1943, Dobri s-a căsătorit cu Klára Czira, o asistentă medicală districtuală al cărei tată era tot preot, și au avut împreună șase copii (Ágnes, 9 iulie 1944 ; Anna, 25 iunie 1949 ; Klára, 17 octombrie 1950 ; Enikő, 25 ianuarie 1952 ; András, 23 iunie 1954 ; István, 15 aprilie 1956)<sup>48</sup>. Datele de naștere ale copiilor au fost influențate de perioadele de detenție și arest. Dobri nu a vorbit niciodată în familie despre perioada petrecută în închisoare, iar în timpul executării pedepsei de după procesul Dobai și-a văzut soția și pe doi dintre copii o singură dată, de la geamul penitenciarului din Gherla. Conform unei înțelegeri anterioare, familia lui mergea la un anumit mormânt din cimitirul armenesc din apropiere, de unde putea face cu mâna celor închiși<sup>49</sup>.

Statutul lui de deținut politic i-a marcat pe toți membrii familiei, ei fiind stigmatizați și defavorizați în societate. În cazul copiilor, acest lucru s-a putut observa în primul rând în felul în care erau tratați la școală. Astfel, nu au fost acceptați în organizația de pionieri a școlii, în perioada inspecțiilor școlare erau trimiși acasă, iar la panoul de onoare, în locul fotografiei unuia dintre copiii lui Dobri, care era cel mai bun din clasă, a fost pusă poza celui de pe locul secund. Deși erau considerați dușmani de clasă, reușitele lor la școală le-au permis să obțină diplome de facultate. A existat o înțelegere tacită din partea profesorilor și o susținere ocazională, în momente-cheie. Astfel, deși ar fi trebuit să fie respinși la examenele de început și de final, profesorii s-au dovedit a fi foarte înțelegători. Așa încât fiica cea mare a terminat colegiul tehnic, apoi a fost nevoită să lucreze un an sau doi și abia după a putut să se înscrie la universitate. În mod similar, în cazul mamei, asistentă medicală și singura care întreținea familia, a existat o flexibilitate din partea doctorului districtual, care, având în vedere și specificul meseriei ei, ce presupunea o mare mobilitate, a acoperit situația în fața autorităților. În ceea ce privește situația financiară, sprijinul oferit de rude a contat și el foarte mult. Spre exemplu, familia extinsă, în special cei opt frați din partea mamei, a fost cea care a ajutat la creșterea copiilor și la îngrijirea celor doi bunici bolnavi care locuiau cu ei. În afară de mâncare, a contat și faptul că în timpul vacanțelor copiii puteau să stea la bunici. Biserica Reformată a avut de asemenea un rol deosebit în

46. Dezső Buzogány, „Dobri János, a teológiai tanár” („János Dobri, profesorul de teologie”), în András Dobri (ed.), *Emlékezés Dr. Dobri Jánosra születésének 100. évfordulóján (Amintiri despre Dr. János Dobri la aniversarea a 100 de ani de la naștere)*, f. e., Cluj-Napoca, 2014, pp. 28-31.

47. *Ibidem*, p. 9.

48. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 3, f. 1.

49. Interviu realizat de autor la 6.06.2016 în Cluj cu András Dobri, născut la 23.06.1954 în Cluj. Naționalitate: maghiară; religie: reformată; educație: Institutul Teologic Protestant Unic de Grad Universitar din Cluj; preot în parohia Cluj – Dâmbul Rotund. Interviu se află în arhiva personală a autorului.

sprijinul familiei. Deși, din când în când, acest lucru poate părea neadevărat din cauza adaptabilității politice a atitudinii elitei ecleziastice, este incontestabil că Biserica s-a implicat în ajutorarea lor. De exemplu, familia Dobri a locuit în Cluj în clădirea eparhiei de pe strada Kogălniceanu, nr. 29, fiind scutită de plata chiriei. Iar vecinătatea cu profesorii de teologie le-a dat ocazia celor din urmă să ajute ocazional familia greu încercată. Și atunci când capul familiei a fost arestat, profesorul András Nagy a organizat acțiuni de caritate, dar și profesorii sași de la Teologie au dat o mână de ajutor. Cu toate acestea, după ce inițial și-au manifestat bunele intenții, treptat acești samariteni au dispărut și au început să evite familia de teama unor posibile consecințe negative, ceea ce i-a întristat pe membrii familiei Dobri<sup>50</sup>.

## Un nou început și noi etape (1963-1985)

Pe 2 februarie 1963, Dobri János s-a întors acasă și de data aceasta a trebuit să se adapteze schimbărilor survenite din elita eparhială Cluj. Deciziile administrative ale foștilor lideri, episcopii János Vásárhelyi (1936-1960) și Aladár Arday (1948-1961), fuseseră influențate de dorința de a reprezenta interesele Bisericii lor în circumstanțele politice și ideologice date. Moartea lor a însemnat dispariția acestui principiu. La începutul anilor '60, alegerea episcopilor din eparhiile reformate Oradea și Cluj se făcuse sub controlul partidului-stat. În ambele cazuri, persoanele care au fost desemnate pentru cea mai importantă poziție clericală – Sándor Búthi și Gyula Nagy – erau garanți ai unei conduceri a bisericii controlate de stat<sup>51</sup>.

Reintegrarea socială a lui Dobri a fost mai dificilă din cauza celor trei ani de interdicere a drepturilor civile la care fusese condamnat prin sentința din noiembrie 1957. Deși a cerut în scris de la Institutul Teologic Protestant să fie repus în poziția sa de profesor de teologie, cererea i-a fost respinsă pe motiv că nu putea ocupa funcții publice din cauza condamnării<sup>52</sup>. Mai mult decât atât, documentele sale oficiale au dispărut din arhivele institutului<sup>53</sup>. Era așadar destul de evident că nu avea sprijin din partea Episcopiei, astfel încât, din acel moment, Dobri nu a mai trecut pragul Institutului Teologic.

După eliberare a lucrat pentru câteva zile la poștă, iar apoi a fost angajat la fabrica „Chimica” pe post de muncitor la departamentul de bachelită. În aceste condiții, situația financiară precară l-a determinat să devină și tapițer. În septembrie 1964, după trecerea celor trei ani în care i-au fost interzise drepturile civice, Consiliul Dirigent Eparhial l-a informat că a fost numit temporar preot la Bața (județul Bistrița-Năsăud) și că numirea a fost aprobată și de Departamentul Cultelor. Cu toate acestea, curând s-a dovedit că, de fapt, altcineva fusese numit în acea parohie<sup>54</sup>. I s-a oferit apoi postul de

50. András Dobri (ed.), *op. cit.*, pp. 20-22, 44-59 ; interviu cu András Dobri.

51. Csongor Jánosi, „Alegeri episcopale în Eparhiile Reformate Cluj și Oradea în anii 1960”, în *Caietele CNSAS*, 1-2 (17-18), 2016, pp. 303-330.

52. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 1, f. 16.

53. *Ibidem*, f. 59.

54. *Ibidem*, f. 26.

preot-asistent în parohia Cluj – Orașul de Jos, dar i-a fost imposibil să îl ocupe, deoarece preotul titular György Valádi s-a opus<sup>55</sup>. Într-un final, începând cu 1 februarie 1965, a devenit funcționar cu jumătate de normă în oficiul protopopial al Protopopiatului Reformat Cluj<sup>56</sup>.

Activitatea lui ca preot s-a împlinit în cadrul parohiei Cluj – Dâmbul Rotund, unde a servit de la 1 aprilie 1969 și până la 30 octombrie 1985. Cum parohia Dâmbul Rotund<sup>57</sup> s-a înființat în 1960, a considerat că principala lui misiune era construirea unei biserici, deoarece baraca ce servea drept casă de rugăciune putea adăposti doar aproximativ 120 de persoane, dintr-o congregație de 2.500-2.800 de membri<sup>58</sup>. Astfel, în 1970 a început să organizeze construirea bisericii, după ce i s-au promis 50.000 de mărci germane în acest scop din partea Fundației „Gustav Adolf Werk”<sup>59</sup>.

Din iunie 1971 evoluția construcției bisericii poate fi urmărită și în notele date de agenții Securității. La 5 martie 1971, episcopul Nagy Gyula a primit o notificare oficială din partea sponsorului vest-german – prin Dieter Knall, secretar general – despre suma pregătită pentru construirea bisericii din Dâmbul Rotund. În aceeași scrisoare, sponsorul a cerut destinatarului să accepte donația în numele Eparhiei Reformate Cluj. Răspunsul a fost pozitiv și a fost dat după ce a fost obținută aprobarea și din partea Departamentului Cultelor<sup>60</sup>. Schița bisericii a fost desenată de dr. Pál Farkas, arhitect născut în Transilvania care locuia la Debrețin<sup>61</sup>.

În vara anului 1972, Dobri a fost primit în audiență la București de János Fazekas, vice-președinte al Consiliului de Miniștri, iar Dumitru Dogaru, directorul Departamentului Cultelor, a fost de asemenea invitat să participe la discuție<sup>62</sup>. Cu toate acestea, aprobarea de principiu nu a fost urmată și de măsuri de implementare. Departamentul Cultelor a cerut schimbarea schițelor și anexelor ca o precondiție pentru emiterea autorizației. Apoi a mai apărut un impediment: planul urbanistic zonal al cartierului Dâmbul Rotund nu fusese elaborat încă, deci era nevoie de răbdare, pentru că nu se putea emite aprobarea pentru construire înainte să existe un astfel de plan<sup>63</sup>. Mai mult, un angajat al Sfatului Popular din Cluj i-a spus arhitectului László Nagy, care se ocupa de construcție, că nici liderii Bisericii Reformate nu considerau construirea bisericii ca fiind o prioritate<sup>64</sup>.

55. *Ibidem*, f. 32.

56. *Ibidem*, f. 43.

57. În plus față de parohiile deja existente Cluj-Centru, Cluj – Orașul de Jos, Cluj-Hídelve, Cluj – Orașul de Sus, zona Iris, în ianuarie 1960 s-a înființat parohia Dâmbul Rotund. Din 1968, după ce Someșeni a fost atașat Clujului, numărul parohiilor a crescut prin adăugarea congregației Someșeni. Mai târziu au fost înființate și alte parohii în Cluj: parohia din strada Pata (1971), parohiile din zonele Bulgaria și Între Lacuri (1977), parohia Tăietura Turcului (1980), parohia Cluj-Mănăștur în 1991.

58. ACNSAS; fond Informativ, dosar 211500, vol. 5, ff. 164-166.

59. *Ibidem*, f. 124.

60. *Idem*, vol. 4, f. 147.

61. *Idem*, vol. 5, ff. 1-2.

62. *Ibidem*, ff. 152-153.

63. *Ibidem*, f. 122.

64. *Ibidem*, ff. 123-125.

A fost nevoie de șapte ani pentru primirea autorizației de construcție – aprobarea proiectelor durând cinci ani<sup>65</sup> –, dar noua biserică a fost, în cele din urmă, construită între 1977 și 1980. În toamna anului 1979, Dobri a suferit un atac cerebral minor, iar Lajos Bóné, preot la Mera (județul Cluj), a preluat coordonarea lucrărilor în perioada de convalescență a lui Dobri<sup>66</sup>.

Și construcția unei noi case parohiale a fost marcată de dificultăți similare. Deși au obținut autorizația de construcție, lucrările propriu-zise nu au putut începe la timp din cauza lipsei banilor, așa că autorizația a expirat. În mai 1982, Dobri a făcut demersurile pentru a obține o nouă autorizație<sup>67</sup>, dar lucrările de construcție au început abia în 1985. De acestea s-a ocupat însă fiul său, András Dobri, care, începând cu 1 ianuarie 1986, a devenit noul pastor<sup>68</sup>.

## În atenția Securității (1963-1989)

Conform notelor din dosarul său de la Securitate, monitorizarea activității lui János Dobri ca preot s-a făcut pe două direcții: 1. în primul rând, s-a concentrat pe activitățile lui de zi cu zi, respectiv pe impactul acestora în cadrul bisericii; 2. în al doilea rând, se voia descoperirea legăturilor lui internaționale, atât prin implicarea agenților care călătoreau în străinătate pentru diverse motive (conferințe internaționale de teologie, vizite familiale etc.), cât și prin observarea metodică a oaspeților din străinătate care veneau la familia Dobri.

După eliberarea din închisoare, din cauza pozițiilor lui „naționaliste” și antiregim, a fost urmărit de Securitate cu ajutorul rețelei de agenți din interiorul clerului: „Hunyadi Ioan”, „Szabó Béla”, „János”, „Galos István”. În cursul anului 1964 a avut loc și un schimb de informații între Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară și Regionala Cluj a Ministerului de Interne. Colegii din Mureș au fost conduși la Dobri de rezultatele supravegherii preotului catolic Márton Börzsei, care ținuse legătura cu Dobri, motiv pentru care s-au cerut informații despre acesta din urmă de la Cluj<sup>69</sup>.

La 13 octombrie 1965, Direcția Regională Cluj a aprobat propunerea căpitanului Ioan Onac<sup>70</sup> de a încheia urmărirea informativă în baza unui protocol de control preliminar și de a-l include pe Dobri, care lucra deja ca secretar protopopial, în categoria

65. *Idem*, vol. 6, f. 7.

66. *Idem*, vol. 5, ff. 89-90.

67. *Ibidem*, f. 197.

68. András Dobri (ed.), *op. cit.*, pp. 9-10.

69. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 1, ff. 164-165.

70. Ioan Onac (1935-2006), angajat al Direcției Regionale Cluj a Ministerului de Interne și apoi al Inspectoratului Județean Cluj. A lucrat în cadrul Direcției a III-a Informații Interne, apoi, în urma reorganizării în septembrie 1967, a colaborat cu Serviciul I, având aceleași atribuții până în 1975. În 1976 a fost transferat la Serviciul I/B, responsabil cu „naționalismii maghiari”. A fost unul dintre experții problemei „Biserica Reformată” la acel moment. La 14.05.1988 a fost trecut în rezervă ca locotenent-colonel. [http://www.cnsas.ro/documente/cadrele\\_securitatii/ONAC%20IOAN.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrele_securitatii/ONAC%20IOAN.pdf) (accesat la 28.02.2016).

persoanelor ostile din comunitatea reformată. În plus, în cadrul aceleiași propuneri, se stipula ca acesta să fie tratat ca suspect „activ”, iar urmărirea lui să continue în cadrul dosarului nr. 148<sup>71</sup>.

La 3 iunie 1967 s-a deschis și un dosar de verificare pe numele lui Dobri. În afara interceptării corespondenței și a eforturilor de investigare a sa, la 25 aprilie 1968 au mai deschis și un dosar de urmărire pe numele lui, în principal din cauza manifestărilor „naționaliste” menționate în notele informative. Poziția sa de secretar protopopial i-a permis să aibă informații din interior și nu îi era teamă să comenteze despre liderii Bisericii Reformate și despre profesorii de teologie care s-au dovedit a fi dispuși la compromisuri pentru a face pe plac sistemului. De asemenea, el nu ezita nici să își exprime punctul de vedere cu privire la situația maghiarilor din Transilvania, tratați ca cetățeni de mâna a doua, sau la relația dintre statul român și cel maghiar<sup>72</sup>.

Cu toate acestea, opiniile lui nu au reprezentat un impediment pentru a obține pașaportul și a pleca în Ungaria, în perioada 5-23 decembrie 1968, când a avut un deces în familie<sup>73</sup>. După cum era și normal, contactele lui internaționale cu organizațiile Palatinus și Caritas s-au dovedit a fi „justificate” și a devenit clar că nu era implicat în activități subversive, iar motivul real din spatele afirmațiilor lui „interpretabile” era lipsa de satisfacții profesionale și personale. În aceste condiții, la 18 martie 1969 – la propunerea lui Onac – s-a aprobat închiderea dosarului de urmărire cu numele conspirativ „Dunca Ioan”<sup>74</sup>, dar, cu toate acestea, Dobri a rămas sub observație atentă.

Dobri a obținut și un pașaport turistic pentru Ungaria și Cehoslovacia și, împreună cu soția, a făcut o excursie, din care s-au întors acasă în decembrie 1969. Într-o notă din 28 februarie 1970, serviciul secret de securitate maghiar a informat Consiliul Securității Statului din România despre activitatea lui Dobri din Ungaria. Pe baza cercetărilor întreprinse de noi până în prezent, putem afirma că această notă este o raritate, deoarece în perioada 1965-1975, în termenii relațiilor de securitate româno-maghiare, cooperarea bilaterală între cele două părți, deși reglementată în detaliu prin mai multe protocoale și convenții, era doar formală<sup>75</sup>. Nu suntem în posesia notei originale emise

71. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 1, ff. 174-175.

72. *Ibidem*, ff. 1-5.

73. *Ibidem*, ff. 124-127.

74. *Ibidem*, ff. 177-178.

75. A treia fază a relațiilor bilaterale este legată de vizita la București din octombrie 1965 a delegației Ministerului de Interne maghiar, când au fost ridicate probleme precum cooperarea mai strânsă și relațiile de muncă. După negocierile de la Budapesta (mai 1966), respectiv București (mai 1967), s-a semnat un protocol de cooperare pentru securitatea statelor. Prevederile documentului au fost întărite în mai 1969, iar în luna noiembrie a aceluiași an s-a mai semnat, la București, o convenție a Ministerelor de Interne cu referire la acordurile interstatuale. În aprilie 1972 s-a mai semnat un acord de cooperare între serviciile secrete la Budapesta. Cu toate acestea, din cauza schimbărilor în politica de partid din România, relațiile au fost din nou reduse la minimum și cooperarea formală nu a suferit schimbări până la Acordul de la Helsinki din 1975, care a marcat începutul unei a patra faze. Vezi documentele aflate în gestiunea Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (Arhiva Istorică a Serviciilor Secrete din Ungaria, ÁBTL). ÁBTL 1.11.12. Convenții (România 1967-1972), cutia 552, 41-1 1-R-32/16-68, 1-8; 41-1 1-R-32/1-a/1969, 1-6; 41-1 1-R-70/4-a/1972 1-15; Stefano Bottoni, „Baráti együttműködés»: a magyar-román állambiztonsági kapcsolatok

de serviciile secrete de securitate maghiare, însă, cu toate acestea, documentul menționat oferă o imagine destul de comprehensivă. Astfel, conform acestuia, Dobri și soția lui au manifestat comportamente și atitudini considerate ilegale. Spre exemplu, preotul a furnizat omului de legătură din Ungaria informații despre situația Bisericii Reformate din România, sugerând că el nu împărtășește punctele de vedere oficiale ale liderilor Bisericii lui. El a mai dat și detalii legate de represiunea din România, care a urmat Revoluției maghiare din 1956, și s-a plâns că el și alți câțiva se află sub presiunea constantă a Bisericii. Călătoriile în străinătate, de exemplu, în Olanda, erau posibile doar pentru acele persoane care fuseseră „prelucrate”, adică aveau încrederea Bisericii și a statului. Dobri a fost dezamăgit să afle că nu putea conta pe niciun sprijin din partea organizațiilor occidentale de ajutor bisericesc și i-a menționat contactului său nevoia de a susține preoții reformați din România, mai ales pe cei care au fost închiși. În acest sens s-a oferit să dea detalii și chiar o listă cu cei care aveau nevoie de ajutor. El a dat și unele nume de preoți care ar putea participa la conferințe internaționale, atât din punctul de vedere al cunoașterii de limbi străine, cât și din perspectiva credibilității lor. A menționat de asemenea nevoia de a se scrie lucrări științifice autentice despre Biserica Reformată din România, respectiv de publicare a unor astfel de lucrări în străinătate. În afară de asta, soția lui Dobri a descris situația lor ca fiind marcată de o obligație permanentă de a se conforma unor reguli conspirative<sup>76</sup>.

Ca urmare a acestei note, la 11 martie 1970, Direcția I a emis un ordin de cooperare în cazul Dobri între autoritățile competente din Cluj și București și de prelucrare a materialului corespunzător într-un dosar de lucru de 90 de zile, iar la 12 iunie 1970 cooperarea a fost extinsă până la 30 septembrie<sup>77</sup>.

În paralel cu cele de mai sus, la 1 aprilie 1970 și apoi la 18 decembrie, Dobri a fost contactat de un informator al Inspectoratului Județean Suceava, cunoscut sub numele conspirativ „Zamfirescu”, fost elev al Liceului „Bethlen” din Aiud. Prima lor întâlnire a fost accidentală, la înmormântarea lui Zoltán Balázs, preot reformat din Tureni (județul Cluj). A doua discuție, în particular, a avut loc la casa parohială din Dâmbul Rotund. De fapt, aceasta din urmă a avut loc la inițiativa expresă a Securității județului Cluj, care, împreună cu instituția omoloagă din Suceava, a planificat și facilitat vizita lui „Zamfirescu” la Cluj. În timpul discuțiilor, Dobri a descris dificultățile de zi cu zi ale unui preot reformat transilvănean, a menționat discriminarea minorităților în privința drepturilor lor fundamentale, a adus în discuție românizarea numelor de familie, precum și situația ceangăilor din Bacău, fără posibilități de acces la cadrul instituțional cultural maghiar. Dobri a atins și problema căsătoriilor mixte, cărora el li s-a opus constant, și și-a exprimat punctul de vedere cu privire la posibilitățile tot

---

(1945-1982)” [«Cooperare prietenească»: relațiile organelor de securitate maghiaro-române (1945-1982)”, în *Történelmi Szemle*, 2 (2011), pp. 235-257; Csongor Jánosi, „A magyar-román belügyi és állambiztonsági kapcsolatok 1955-1965 között” („Relațiile maghiaro-române la nivelul ministerelor de interne și al organelor de securitate în perioada 1955-1965”), în *Pro Minoritate*, vara 2017, pp. 86-125.

76. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 4, ff. 77-81.

77. *Idem*, vol. 3, f. 156. Dispozițiile maiorului Alexandru Pop și ale căpitanului Dumitru Tudor, care erau însărcinați cu acest caz la nivel central.



mai puține de educație în limba maghiară. De asemenea, a vorbit și despre reforma administrativă din 1968, care fractura proporțiile etnice din județe într-un mod avantajos pentru partea românească<sup>78</sup>.

Ca rezultat al evenimentelor menționate și al frecventelor note informative, la 11 martie 1971 Securitatea a decis deschiderea unui nou dosar de urmărire a lui Dobri, cu același nume de cod, „Dunca Ioan”. Din cauza antecedentelor sale, nici nu erau necesare prea multe explicații. Ca o motivație directă au fost menționate „antrenarea” disidenței religioase, precum și contactele sale cu „reacționarii” maghiari emigranți, percepuți ca elemente negative<sup>79</sup>. Autoritățile au considerat foarte suspect și faptul că, cu ocazia vizitelor pe care le primea de la preoți reformați din Ungaria, Dobri îi însoțea prin țară, iar alături le făcea sugestii cu privire la locuri de vizitat, pentru ca oaspeții lui să poată compara situația membrilor Bisericii Reformate din România cu a celor din Ungaria<sup>80</sup>.

Începând cu luna august 1972, cazul său a intrat și în atenția Serviciului de Contraspionaj din Cluj, condus de colonelul Sándor Peres<sup>81</sup>. Două au fost motivele care l-au propulsat pe preotul din Dâmbul Rotund în centrul interesului ofițerului. La sfârșitul anului 1972, András Hess, un absolvent de Teologie din Basel care locuia în Berna, la propunerea unui preot maghiar ce și-a păstrat anonimatul, a fost de acord să îi doneze lui Dobri o mașină Dacia 1300, pentru ca acesta să poată distribui mai ușor ajutoarele primite din străinătate. În acest scop, Hess a apelat la o rudă a familiei Dobri care locuia în Viena, dar care era informator al Securității, cu numele conspirativ „Gaby”. Tranzacția s-a încheiat în 1973 și a fost monitorizată în întregime de Serviciile de contraspionaj din Cluj<sup>82</sup>.

Al doilea caz era legat de finanțarea construcției bisericii din Dâmbul Rotund. După ce la Securitate s-a aflat că Fundația „Gustav Adolf Werk” a alocat în acest scop o sumă considerabilă, ca statul să intre în posesia valutei, Peres a sugerat că trebuie să se „vorbească cu inspectorul de culte, pentru a stabili posibilele moduri de coordonare”. Această sugestie este semnificativă în special în legătură cu o declarație ulterioară a lui Țepeș Hoinărescu, inspectorul Departamentului Cultelor din Cluj, conform căruia nicio biserică sau capelă maghiară nu urma să fie construită la Cluj atâta timp cât el era în funcție<sup>83</sup>.

Numele lui János Dobri – posibil din cauza contactelor lui în străinătate – a fost implicat și în planul național de acțiuni cu numele generic „Antidot”, dezvoltat în

78. *Idem*, vol. 4, ff. 88-90 v, 115-124.

79. *Idem*, vol. 6, f. 357.

80. *Idem*, vol. 5, f. 102.

81. Sándor Peres (n. 1931), șeful Direcției Regionale Cluj a Ministerului de Interne (în continuare, MI), Serviciul de Contraspionaj, între 1959 și 1967. După reimpărțirea administrativă a țării, până la jumătatea anilor '80 a fost cea mai importantă figură a Serviciilor de Contraspionaj din Cluj. Între 1972 și 1973, pentru aproape doi ani, a fost comandant-șef al Securității din Cluj, mai târziu l-a înlocuit pe Constantin Ioana ca adjunct în cadrul Inspectoratului Județean Cluj. La 12.12.1985 a fost trecut în rezervă cu gradul de colonel. Vezi [http://www.cnsas.ro/documente/cadrede\\_securitatii/PERES%20ALEXANDRU.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrede_securitatii/PERES%20ALEXANDRU.pdf) (accesat la 18.12.2016).

82. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 5, ff. 118-121.

83. *Idem*, ff. 152-153.

octombrie 1972. Concret, la cererea liderilor de partid, Ministerul de Interne (prin Direcția Secretariat) a alertat organele competente, Securitatea și Miliția, să coopereze pentru a lua măsuri împotriva literaturii antiregim, mistico-religioase și pornografice, care ar fi fost adusă din străinătate sub pretextul ajutorării victimelor inundațiilor din 1970. Atunci s-a făcut o evidență a atelierelor artizanale și a persoanelor care manufacturau obiecte bisericești, au fost confiscate produsele finale și au fost impuse o serie de măsuri pentru a restricționa acest gen de activitate. De asemenea, a fost realizată o listă nominală cu cetățenii străini care erau cunoscuți că introduceau ilegal în țară obiecte religioase. În acest sens, în legătură cu Biserica Reformată, îi putem menționa pe János Szőke (Elveția), Katherina von Drimmelen (Austria), Hebe Kohlbrugge și István Tüski (Olanda).

„Antidot” a fost completată de o altă acțiune, cu numele „Epilog”, care avea ca scopuri principale examinarea materialelor din biblioteci, muzee, arhive și magazine de antichități și realizarea unei liste cu produsele literare „reacționare” din trecutul „capitalist-feudal”, precum și eliminarea lucrărilor „iredentiste” anticomuniste. În timpul controalelor, autoritățile s-au bazat pe arhivele publice județene, comitetele județene pentru educație și cultură și membrii corpurilor profesionale. În cazul bibliotecilor bisericilor – de exemplu, biblioteca Institutului Teologic Protestant –, ofițerul de securitate implicat a fost ajutat de reprezentantul regional al Departamentului Cultelor. În județul Cluj, persoana însărcinată să facă aceste liste cu documente anti-regim și să le direcționeze spre arhivele județene a fost maiorul Florian Oprea<sup>84</sup>, al cărui mandat expira în 31 martie 1973<sup>85</sup>.

La 8 februarie 1973, în cazul urmăririi lui „Dunca Ioan”, Biroul 4 al Serviciului I de Informații Interne din cadrul Inspectoratului Județean Cluj al Ministerului de Interne a întocmit un plan de acțiuni care, deși a fost completat ulterior o dată la 3-6 luni, a descris în mare operațiunile Serviciului și a conturat cadrul de funcționare al acestuia până în februarie 1989. În mod concret, acest plan viza monitorizarea activității de preot a lui Dobri, crearea unei liste cu contactele lui din țară și din străinătate, precum și strângerea de dovezi despre afirmațiile lui împotriva regimului.

Luând în considerare o serie de slăbiciuni ale rețelei de informatori, s-a cerut și implicarea colegilor, a prezbiterilor și a elevilor din Dâmbul Rotund care mergeau la catehism, dar s-a apelat și la întâlniri planificate, la agenți provocatori și la „cadouri” menite să faciliteze interceptările. Supravegherea a fost extinsă și la copiii preotului, care, de asemenea, au fost luați în evidență, și s-a ordonat monitorizarea corespondenței familiei. Având în vedere potențialele călătorii în străinătate, s-au făcut demersuri și pentru a se înăspri controlul la vamă în cazul său. Potrivit unui comentariu scris cu

---

84. Florian Oprea (1936-1999) a lucrat între 1959 și 1989 la Direcția Regională Cluj a MI, apoi la instituția succesoare, Inspectoratul Județean Cluj al MI. Între 1976 și 1989 a fost șeful Serviciului 1/B responsabil pentru „naționaliști maghiari”, având grad de colonel din 1984. A fost unul din „experții” în problema „intelectuali maghiari” din Cluj. Vezi [http://www.cnsas.ro/documente/cadrede\\_securitatii/OPRE%20FLORIAN.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrede_securitatii/OPRE%20FLORIAN.pdf) (accesat la 20.12.2016).

85. Pentru detalii legate de acțiunile derulate în județul Cluj sub numele conspirativ „Antidot” și „Epilog”, vezi ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 5, ff. 23-33, 36-97.

mâna de locotenent-colonelul Gheorghe Mușuroia<sup>86</sup> la 7 iulie 1973, cazul lui Dobri era cel mai important la acel moment în cadrul Serviciului, ceea ce a și impus luarea unor măsuri complexe, astfel că însuși locotenent-colonelul a preluat coordonarea cazului și a cerut realizarea de analize de situație până la data de 28 a fiecărei luni<sup>87</sup>.

În afara numeroaselor lui contacte în străinătate s-a descoperit curând că Dobri făcea tot ce se putea și pentru a asigura educația religioasă a minorilor din parohie și încuraja prezența lor la orele de catehism. Conform maiorului Onac, care se ocupa de supravegherea lui, faptul că Dobri a cumpărat din propria inițiativă o masă de ping-pong pe care a pus-o în curtea parohiei, la dispoziția tinerilor, a fost un semn al influenței negative pe care acesta o avea asupra lor, iar gestul preotului a fost interpretat ca un atac indirect asupra libertății de conștiință garantate de Constituție. Onac mai era de părere și că excursia la Ileana, județul Sălaj, organizată pe 1 mai 1973, la care au participat 32 de persoane, avea scopul de a câștiga simpatia tinerilor. Organizarea de către Dobri a meselor de iubire statutare bisericești separat pentru cei mai vârstnici și separat pentru tineri era considerată o depășire a limitei legale, la fel ca îndemnul său frecvent de la amvon adresate părinților de a-și trimite copiii la orele de catehism ori de a susține activitatea bisericii lăsându-și copiii să se implice în festivitățile religioase. El a dublat numărul slujbelor și și-a dedicat foarte mult din timp pentru vizitarea familiilor, iar un bun exemplu pentru eficiența lui e faptul că, la Crăciunul din 1973, 62 de copii au recitat poezii religioase în biserică. Mai mult, el a ignorat Decretul nr. 18 al Consiliului de Miniștri, în care se stipula obligația de a raporta superiorilor din cadrul bisericii ori de câte ori primea ajutoare din Vest sau stabilea contacte cu cetățeni străini<sup>88</sup>.

La 21 aprilie 1974, colonelul Nicolae Dumitrașcu<sup>89</sup> a aprobat propunerea ofițerului operativ Onac și a locotenent-colonelului Mușuroia prin care ei sugerau ca obiectivul „Dunca Ioan” să fie avertizat în prezența lui Țepeș Hoinărescu, inspectorul Departamentului Cultelor din Cluj, ceea ce s-a și întâmplat la 24 aprilie 1974<sup>90</sup>.

Analiza măsurilor luate de Securitate între noiembrie 1976 și februarie 1989 nu dezvăluie prea multe informații, chiar dacă activitatea lui Dobri ca preot a fost intens monitorizată, în primul rând prin intermediul membrilor rețelei informative existente în biserică din Cluj, cum ar fi „Arthur”, „Nagy Géza”, „Csoma”, „Péter András”,

---

86. Gheorghe Mușuroia (n. 1933), a lucrat între 1954 și 1976 la Direcția Regională Cluj a MI, respectiv la Inspectoratul Județean Cluj; mai târziu a fost transferat la Inspectoratul Județean Bistrița-Năsăud, al cărui șef a fost, cu grad de colonel, între 1977 și 1989. [http://www.cnsas.ro/documente/cadrele\\_securitatii/MUSUROIA%20GHEORGHE.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrele_securitatii/MUSUROIA%20GHEORGHE.pdf) (accesat la 20.12.2016).

87. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 4, ff. 1-8 v.

88. *Idem*, vol. 5, ff. 191-192.

89. Nicolae Dumitrașcu (1924-2003), locțiitor șef direcție în cadrul Direcției Regionale Cluj între 1961 și 1968. După împărțirea pe județe, a condus Inspectoratul Județean din Bistrița-Năsăud pentru câțiva ani. Mai târziu a revenit la Cluj, unde, după o scurtă perioadă ca adjunct, a devenit comandantul Inspectoratului Județean între 1974 și 1981, în grad de colonel. A fost trecut în rezervă la 21.09.1981. Vezi [http://www.cnsas.ro/documente/cadrele\\_securitatii/DUMITRASCU%20NECULAI.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrele_securitatii/DUMITRASCU%20NECULAI.pdf). (accesat la 20.12.2016).

90. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 5, f. 181 v.

„Kis István”, „Barta”, „Ürmösi”, „Kozma”, „Bibliotecarul”, „Imre Ioan” și alții. Însă oricare ar fi fost noile rezultate la care a ajuns Securitatea, măsurile luate nu au fost ieșite din comun, constând fie în desemnarea unui agent cu mai multă experiență pentru caz, fie în repetarea unor sarcini „permanente”, cum erau scăderea influenței lui Dobri printre preoții din țară și a contactelor lui din străinătate<sup>91</sup>.

La 15 februarie 1977, Securitatea a autorizat și monitorizarea corespondenței sale cu străinătatea, până la data de 1 august 1977, de interes fiind contactele din Suedia, Austria, Germania Federală, Olanda și Statele Unite. Mai mult, Securitatea era interesată să afle despre potențialul propagandistic al materialelor care i-au fost trimise, despre suportul financiar primit și dacă a fost anunțat anterior de vizita unui preot din occident sau a unuia dintre emigranții maghiari. Câteva zile mai târziu a fost semnată o dispoziție similară și în legătură cu corespondența soției lui Dobri, Klára<sup>92</sup>. La acel moment, cazul lui Dobri era deja coordonat de Serviciul I/B, responsabil cu „naționaliștii maghiari”. Maiorul Onac era încă responsabil pentru caz, dar nu pentru multă vreme, mai târziu rolul lui fiind preluat de maiorul József Ungváry<sup>93</sup>, care a fost transferat de la Dej la Cluj în 1977. După acest moment și până la schimbarea regimului, Ungváry și șeful Serviciului, maiorul Florian Oprea, au fost cei doi ofițeri care s-au ocupat de cazul Dobri.

Interceptarea convorbirilor telefonice a reprezentat o altă parte indispensabilă a supravegherii extrem de minuțioase la care a fost supus preotul Dobri. După ce au instalat microfonul în casa de pe strada Kogălniceanu, au fost luate o serie de măsuri menite să asigure interceptarea. Conform dosarelor, Ungváry a reușit cel puțin de două ori, întâi în 1979, apoi în 1985, să-i convingă pe șefii Inspectoratului – generalii-maiori Constantin Ioana și Ioan Șerbănoiu<sup>94</sup> – să autorizeze serviciile tehnico-operative, inițial pentru trei luni și apoi pentru un an<sup>95</sup>.

În anii '70, Securitatea a încercat, în primul rând, să tempereze și să influențeze pozitiv acțiunile preotului din Dâmbul Rotund. Începând cu 1980, scopul a devenit de a-l izola în interiorul bisericii<sup>96</sup> și o nouă întâmplare s-a dovedit a fi un bun pretext. În vara anului 1980, Dobri s-a oferit să îl ajute pe Tamás Jenei, preot reformat din Bacău, să își obțină permisul auto în Cluj. Cum în februarie și martie 1980 Jenei nu a trecut testul din cauza șovinismului<sup>97</sup>, a apelat la Dobri pentru ajutor. Cel din urmă

91. *Idem*, vol. 4, ff. 9-24 v.

92. *Idem*, vol. 5, ff. 299-300.

93. Înlocuirea lui Onac de către Ungváry a însemnat mai mult decât simpla îndeplinire a acestei funcții. Supravegherea elitei reformate din Cluj și a profesorilor și studenților de la Institutul Teologic Protestant era una dintre competențele lui. Vezi Csongor Jánosi, „Cariera unui ofițer de Securitate. Ungváry József în documentele de arhivă și în memoria colectivă”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (eds.), *Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare și consecințe*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, pp. 280-316.

94. Ioan Șerbănoiu (1933-2007), general de Securitate, între anii 1984 și 1989, comandant al Inspectoratului Județean Cluj. Vezi [http://www.cnsas.ro/documente/cadrede\\_securitatii/SERBANOIU%20IOAN.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrede_securitatii/SERBANOIU%20IOAN.pdf) (accesat la 30.12.2016).

95. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 7, ff. 32, 48.

96. *Idem*, vol. 4, f. 12.

97. *Idem*, vol. 6, f. 142.

a eliberat o adeverință prin care confirma că Jenei era preot în parohia Dâmbul Rotund. Jenei a depus apoi o cerere scrisă pentru a fi lăsat să dea testul în Cluj, deoarece lucra și locuia temporar acolo. După ce Jenei a trecut testul, s-a descoperit însă neconcordanța dintre adresă și locul de muncă, iar cazul a atras imediat atenția Securității. A urmat o consultare între comandanții inspectoratelor din Cluj și Bacău, Nicolae Dumitrașcu și Ioan Lazăr<sup>98</sup>, și o intervenție sub acoperire a Miliției, demersuri ce au condus la o acțiune publică împotriva celor doi preoți, care au fost acuzați de înșelăciune și obținere de foloase necuvenite. Locotenent-colonelul Florian Oprea de la Cluj și colonelul Ioan Burlacu de la Bacău<sup>99</sup> urmau să intervină și ei dacă perchezițiile, care au avut loc simultan la domiciliile celor doi preoți, ar fi scos la iveală dovezi ale unei activități iredentiste<sup>100</sup>.

La 30 decembrie 1980, prin sentința nr. 2076/1980, Tribunalul Cluj l-a condamnat pe Tamás Jenei la 10 luni de muncă în folosul comunității, pe care trebuia să o desfășoare în cadrul unui șantier, iar pe János Dobri la 6 luni de închisoare cu suspendare și plata cheltuielilor de judecată<sup>101</sup>. Deși ca o consecință a acestui caz Securitatea se aștepta la o scădere a credibilității lui Dobri în rândul membrilor parohiei lui și al preoților, acest lucru nu s-a întâmplat. Conform unei note informative date de „Kiss István” la 9 ianuarie 1981, membrii clerului credeau, în general, că Dobri era nevinovat, că a fost victima unei înscenări și era supus unor presiuni, prin urmare, era dator să-și reabiliteze numele. Tribunalul i-a cerut preotului din Dâmbul Rotund să depună o autocaracterizare la locul de muncă, ce urma să includă și o afirmare fermă a dorinței lui de a-și schimba atitudinea și intenția reeducării. La propunerea protopopului Csaba Csutak, cererea a fost transmisă prezbiteriului din Dâmbul Rotund, care i-a luat apărarea lui Dobri<sup>102</sup>.

După pensionarea lui, la 1 noiembrie 1985, Securitatea a încercat să creeze un conflict între acesta și familia profesorului de teologie István Tótkés din Cluj, pentru contracararea relațiilor strânse între ei. În acest scop, prin intermediul episcopului Gyula Nagy, lui Dobri i s-a acordat în continuare o atenție sporită. Astfel, în afara unei locuințe, i s-a oferit posibilitatea de a predica, i se cerea opinia în legătură cu problemele disciplinare, iar fiului său, desemnat preot în parohia Dâmbul Rotund, i s-a promis salariul aferent celei mai înalte categorii<sup>103</sup>. Se poate ca acesta să fi fost și motivul pentru care Dobri a primit și pașaport pentru a pleca în Elveția în perioada 1 septembrie – 31 octombrie 1986<sup>104</sup>.

La 12 august 1988, colonelul Florian Oprea a aprobat propunerea făcută de locotenent-colonelul József Ungváry cu o zi înainte, care sugera ca protopopul din Cluj – care

98. Ioan Lazăr (1931-2004), comandant al Inspectoratului Județean Bacău, întâi cu grad de locotenent-colonel, apoi cu grad de colonel, între 1973 și 1985. Vezi [http://www.cnsas.ro/documente/cadrede\\_securitatii/LAZAR%20IOAN.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrede_securitatii/LAZAR%20IOAN.pdf) (accesat la 30.12.2016).

99. Ioan Burlacu (n. 1932), ofițer de carieră în Inspectoratul Județean Bacău, șef al Serviciului I Informații Interne între 1978 și 1987. Vezi [http://www.cnsas.ro/documente/cadrede\\_securitatii/BURLACU%20ION.pdf](http://www.cnsas.ro/documente/cadrede_securitatii/BURLACU%20ION.pdf) (accesat la 30.12.2016).

100. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211500, vol. 4, ff. 13-14.

101. *Idem*, vol. 6, ff. 136-137 v.

102. *Ibidem*, f. 138.

103. *Idem*, vol. 4, ff. 19-23.

104. *Idem*, vol. 6, f. 281.

era responsabil și cu temperarea și influențarea pozitivă a preotului pensionar – să îl avertizeze pe Dobri în legătură cu „prevenirea unor acțiuni naționalist-iredentiste”. Această măsură a fost considerată necesară deoarece în cursul anului 1988 Dobri și-a exprimat public acordul față de acțiunile „antiromânești” ale Ungariei. Toate acestea au coincis cu reîmprospătarea contactelor lui în străinătate : a fost vizitat din nou de foști colegi cercetași care emigraseră, de membri ai organizației de caritate HEKS și de preoți olandezi. În afară de asta, la Dobri veneau musafiri din Ungaria în mod regulat, primea în continuare numeroase scrisori și pachete prin poștă și continua, la rândul lui, să trimită pachete de ajutoare și medicamente preoților din împrejurimile Clujului<sup>105</sup>.

În toamna anului 1988, Dobri a suferit o hemoragie cerebrală și, ca urmare a acesteia, a rămas cu o hemipareză (slăbiciune unilaterală a corpului). După aceasta, starea lui s-a înrăutățit continuu, a început să aibă dificultăți de vorbire și mișcare, ceea ce a dus la o limitare a contactelor cu „elementele cu comportament ostil”. La vârsta de 75 de ani, pe jumătate paralizat, nu mai era considerat o amenințare a ordinii publice, astfel că pe 1 iunie 1989 József Ungváry a sugerat închiderea dosarului de urmărire deschis în 1971, locotenent-colonelul făcând și un sumar al rezultatelor obținute în cei 18 ani de monitorizare. În cazul lui Dobri s-a recurs la rețeaua informativă, interceptarea corespondenței, filaj, a fost ținta interceptărilor, investigațiilor, a fost avertizat, respectiv influențat. În câteva cazuri a fost declarat persoană indezirabilă pentru cunoștințele lui. În a doua jumătate a anilor '80 au încercat să-i distrugă relațiile pe care le avea în străinătate : patru delegați străini au fost avertizați prin intermediul Serviciului Pașapoarte, doi au fost declarați persona non grata, iar alții au fost nevoiți să-și întrerupă șederea în România. Printre realizările concrete, Ungváry menționa și avertizările emise în 1974, respectiv 1988, în afara condamnării cu suspendare din 1980. Propunerea a fost aprobată „la ordin” de Serviciul I/B în aceeași zi și dosarul închis a fost predat Biroului de Informare și Documentare (BID) conform protocolului<sup>106</sup>.

## Concluzii

János Dobri a murit la 1 octombrie 1990. Povestea vieții lui, rescrisă în acest studiu, în afara faptului că a cuprins setul aproape complet de măsuri represive de care a dispus regimul comunist, poate servi ca model de demnitate privind un membru al unei minorități naționale în regimul totalitar comunist. Pe parcursul activităților lui ca lider cercetaș, ca preot sau ca profesor, János Dobri a câștigat rafinamentul necesar pentru a lucra cu oamenii, în special cu tinerii, ceea ce i-a folosit mai târziu când a organizat comunitatea și și-a construit rețeaua de contacte. Experiențele pe care le-a

105. *Ibidem*, ff. 335 f-v, 352.

106. *Ibidem*, ff. 357-358. Biroul de Informare și Documentare, echivalentul fostului Centru de Informare și Documentare (CID). Au fost create la nivelul inspectoratelor județene și completau sistemul de supraveghere informativă al Securității. Dorin Tudoran, *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 574.

avut din posturile de capelan militar, prizonier sau deținut i-au întărit disciplina. Și-a subordonat mereu relațiile cu reprezentanții regimului principiilor sale morale pe care le-a urmat cu perseverență. Datorită consecvenței sale, a fost nevoit să se confrunte cu autoritățile mai des decât au făcut-o colegii săi, dar, pe de altă parte, începând cu anii '70, a obținut credibilitate și i s-a conturat o „aură de martir” în rândul opiniei publice din străinătate. A primit constant vizite din Vest, precum și numeroase pachete și medicamente și decenii de-a rândul a coordonat și a facilitat acordarea de sprijin preoților reformați din Transilvania. Autenticitatea și rezistența sa în ochii comunităților occidentale pot fi de asemenea legate de cea mai importantă realizare a sa ca preot, construirea Bisericii Speranței, ceea ce, pentru Biserica Reformată, a reprezentat o reușită unică în timpul ultimelor două decade ale regimului comunist.

Și-a petrecut în total 12 ani în închisoare, ceea ce a însemnat o sursă constantă de suferință și pentru familia lui. Acestea au fost momentele în care membrii familiei au fost cei mai vulnerabili, ca victime indirecte ale sistemului. Confruntându-se cu dificultăți materiale în absența lui, familia a trăit în condiții de izolare parțială. De altfel, până la mijlocul anilor '60 putem observa o tendință discriminatorie a sistemului, mai ales în cazul activității școlare a copiilor și în ceea ce privește urmarea unei cariere. În ciuda acestor lucruri, povestea lui Dobri nu este deloc una tristă, deoarece membrii familiei sale au reușit să aplice o serie de strategii de supraviețuire care le-au asigurat ieșirea din această situație, precum și șansa de dezvoltare personală sau de (re)integrare socială și profesională.

La nivelul comunității, exemplul lui Dobri oferă o alternativă într-o lume în care cooperarea cu Securitatea a fost tacit acceptată în viața de zi cu zi, permițându-i-se să se infiltreze în viețile familiilor și să devină un factor decisiv în construirea carierelor. În lumina comportamentului aservit manifestat de elita bisericii din acele vremuri, atitudinea lui a devenit mai vizibilă, rezervându-i un loc printre oponenții regimului comunist din România. Povestea lui este un exemplu de supraviețuire cu succes care dezmente și contravine argumentului că individul este o victimă a sistemului, forțat să apeleze la compromisuri pentru a supraviețui.